

Lausunto Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Asia: HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Työn ja talouden tutkimus Laboren asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026.

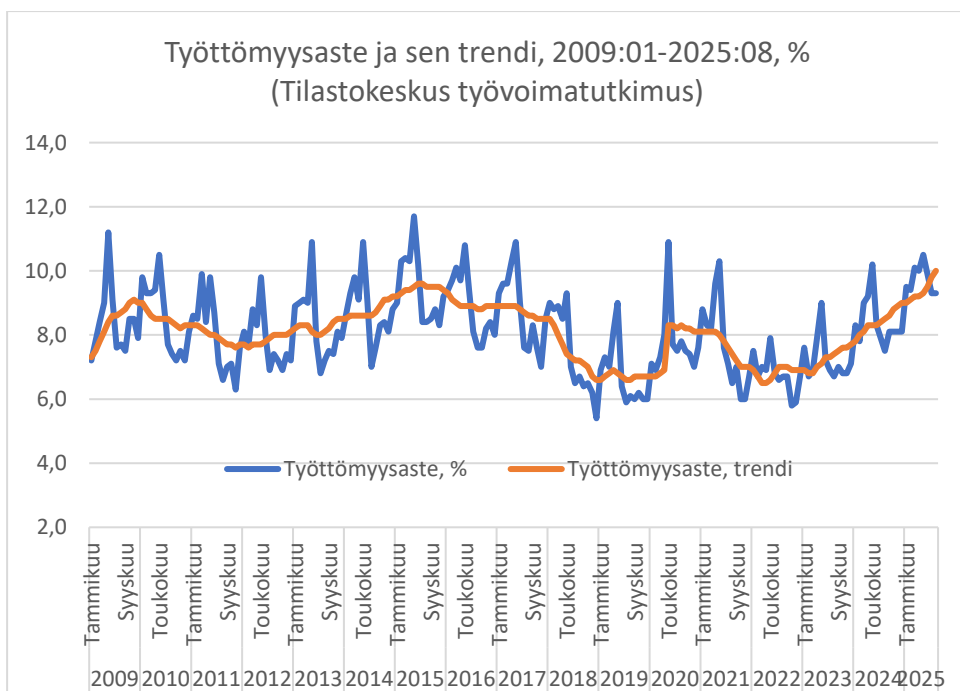
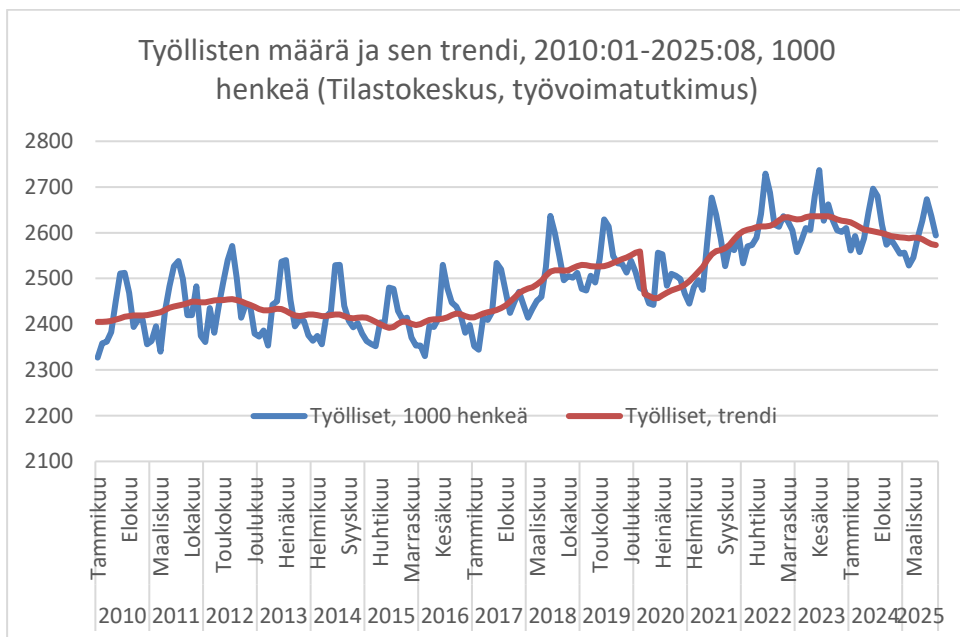
Suhdannetilanne ja säästötoimet heikentäneet työmarkkinakehitystä

Talousskasvun parempaan vauhtiin pääsyä odotettiin jo tälle vuodelle, mutta se on siirtymässä ensi vuoteen. Hallituksen talousarvioesityksessä on hyödynnetty valtiovarainministeriön talousennustetta, jonka mukaan bkt kasvaa tänä vuonna 1,0 prosenttia ja ensi vuonna 1,4 prosenttia. VM:n ensi vuoden kasvuluku on linjassa Laboren ennusteen kanssa, mutta tämän vuoden osalta Laboren ennuste ennakoii heikompaa kasvua. Monet talousennustajat mukaan lukien Labore ovat tänä syksynä korjanneet tämän vuoden kasvulukuennusteitaan alaspäin selvästi alle yhteen prosenttiin eritoten kotimaisen kysynnän supistumisen vuoksi.

Myös työmarkkinakehitys on ollut heikkoa. Tälle vuodelle VM ennustaa vielä sekä työllisyysasteen laskua että työttömyysasteen nousua. Kun katsotaan työllisten määrän kehitystä, havaitaan, että elokuussa 2025 työllisiä oli 63 000 vähemmän kuin hallituskauden alussa (ks. kuvio).

Myös työttömyysluvut ovat jatkaneet tänä vuonna nousuaan. Työttömyysasteen trendi oli elokuussa jo 10 prosenttia, mikä on korkein luku Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen nykyisestä vuodesta 2009 alkavasta trendisarjasta (ks. kuvio). Sekä suhdannetilanne että hallituksen säästötoimet ovat vaikuttaneet osaltaan heikkoon työmarkkinakehitykseen. Korkeana pysyvällä työttömyydellä on myös vaikutusta kuluttajien luottamukseen ja yksityiseen kulutukseen.

Rakennepoliittisten toimien työllisyysvaikutuksiin liittyy epävarmuutta

Talousarvioesityksessä todetaan, että rakennepoliittisilla työllisyyttä lisäävillä toimilla tavoitellaan julkisen talouden vahvistumista n. 2 mrd. eurolla. Tähän mennessä toteutuneiden työllisyystoimien arvioidaan pidemmällä aikavälillä vahvistavan työllisyyttä n. 90 000 hengellä ja julkista taloutta yhteensä n. 2,1 mrd. eurolla kasvavan työllisyyden kautta. Esityksen mukaan suhdannetilanne vaikuttaa kuitenkin siihen, millaisella aikataululla työllisyystoimien täysi vaikutus realisoituu.

Arviot rakenteellisten toimien työllisyysvaikutuksista perustuvat VM:n tekemiin laskelmiin aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella. Mutta on hyvä muistaa, että nämä laskelmat ovat arvioita ja että niihin liittyy paljon epävarmuuksia. Uudistusten työllisyysvaikutusarvioita on kommentoitu tarkemmin aiemmissa Laboren lausunnoissa.

Mittava osa hallituksen rakenteellisista uudistuksista on kohdistunut työttömyysturvaan ja muuhun sosiaaliturvaan. On tärkeää, että näiden uudistusten vaikutuksia on arvioitu myös toimeentuloon ja hyvinvointiin huomioiden yhteisvaikutukset (ks. STM). Tänä syksynä ilmestyi STM:n uusia arviointimuistioita hallituskaudella toteutettujen sosiaaliturvauudistusten vaikutuksista. Niissä muun muassa korjattiin STM:n aiemmin esittämiä arvioita uudistusten vaikutuksista koko väestön ja lasten pienituloisuusasteisiin ylöspäin. Vaikutuksiin uudistusten työllisyysvaikutuksista liittyy epävarmuutta, sen sijaan on saatu jo näyttöä uudistusten vaikutuksista uudistusten kohteina olevien toimeentuloon ja hyvinvointiin.

Työn verotuksen kevennys – dynaamiset vaikutukset?

Hallituksen talousarvioesitykseen liittyy hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vuoden 2026 tuloveroasteikosta ja tuloverolain muuttamisesta sekä eräiksi muiksi verolaeiksi (HE 98/2025 vp). Hallituksen esityksen mukaan tuloverolakiin ehdotetut muutokset perustuvat pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan sekä kevään kehysriihessä ja syksyn budjettiriihessä tehtyihin päätöksiin. Hallitus tavoittelee veropolitiikallaan kotitalouksien ostovoiman kohentumista, työnteon kannustimien parantumista ja talouskasvun edellytysten vahvistumista, ja esityksen mukaan niillä on positiivisia vaikutuksia kasvuun ja työllisyyteen.

Ansiotuloverotuksen kevennyksiä esitetään kaikkiin tuloluokkiin. Pieni- ja keskituloisille esitetään tuloverotuksen keventämistä työtulovähennystä korottamalla. Lisäksi hallitus esittää ylimpien marginaaliverojen keventämistä siten, että ansiotuloverotuksen korkeimmat marginaaliveroasteet alennettaisiin nykyisestä noin 59 prosentista noin 52 prosenttiin.

Ansiotuloverotuksen keventämisellä pieni- ja keskituloisille ei aiemman tutkimustiedon perusteella vaikuttaisi olevan merkittäviä talouskasvua tai työllisyyttä parantavia vaikutuksia (Matikka ym. 2016).

Ylimpien marginaaliveroasteiden osalta esityksessä todetaan, että niiden voidaan olettaa tutkimuskirjallisuuden perusteella rahoittavan itsensä osittain tai jopa kokonaan pitkällä

aikavälillä ja että vaikutukset todennäköisesti realisoituisivat vasta pidemmällä aikavälillä ja niiden täsmällinen arviointi on vaikeaa. Jos vaikutukset realisoituvat vasta pidemmällä aikavälillä, niin ne eivät auta hallituksen tavoitteena olevan velkasuhteen vakauttamisessa hallituskauden loppuun mennessä. Verotutkijoiden mukaan VM:n esittämät arviot kevennysten vaikutusten dynaamisista vaikutuksista ovat yläkantissa.

Ammattiliittojen jäsenmaksun verovähennyksen poisto heikentäne ammattiliittojen järjestäytymistä

Samaan hallituksen esitykseen (HE 98/2025 vp) esitykseen sisältyy myös työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poistaminen samoin kuin työnantajajärjestöjen tai näiden jäsenjärjestöjen jäsenmaksujen poistaminen. Ammattiliittojen jäsenmaksun verovähennyksen poisto lisää jäsenyyden kustannuksia yksilölle ja sitä kautta voi heikentää palkansaajien järjestäytymishalua. Ruotsia ja Norjaa koskevien tutkimusten (Norjan osalta Barth ym. 2020) jäsenmaksujen verovähennysoikeudella on vaikutusta järjestäytymiseen. Barth ym. (2020) Norjaa koskeva tutkimus myös osoittaa, että ammattiliittojen järjestäytymiseen nousu vahvistaa yritysten tuottavuutta ja kasvattaa työntekijöiden palkkoja. EU:n vuonna 2022 hyväksytyn vähimmäispalkkadiirektiivin mukaan kaikkien jäsenvaltioiden tulee direktiivin mukaisesti edistää työehtosopimusneuvotteluja sekä pyrkiä lisäämään työehtosopimusten kattavuutta. Järjestäytymiseen potentiaalista laskua aiheuttavat uudistukset eivät edistä näitä tavoitteita.

Helsingissä 2.10.2025

Merja Kauhanen, Työn ja talouden tutkimus Labore

Kirjallisuus

Barth E., Bryson A. & Dale-Olsen H. (2020). Union Density Effects on Productivity and Wages, The Economic Journal, 130(631), 1898–1936.

HE 98/2025 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vuoden 2026 tuloveroasteikosta ja tuloverolain muuttamisesta sekä eräiksi muiksi verolaeiksi.

Matikka, T., Harju, J. & Kosonen, T. (2016). Tuloverotuksen vaikutus työn tarjontaan. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 5/2016.

